

บทบาทของรัฐกับปัญหากระบวนการศึกษาของไทย:
การตอกย้ำโอกาสที่ถูกจำกัด - ปมความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
ของเด็กนอกระบบในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัย
Roles of State and Problems of the Thai Education System:
Limited Opportunities on Educational Inequality of
Non-Formal Education Students in Pursuing Higher Education

พิชยาภัสสร พัทฒนกุล^{1*}

ยุทธศักดิ์ อารักษ์กิจสกุล¹

ภิญญาพัชญ์ ชำนาญคำ¹

สุภาวดี คชนูด¹

*e-mail: pichayapas.p@sct.ac.th

คณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้¹

Pichayapas Pipattanakul¹

Yuttasak Arakkitsakul¹

Pinyapat Chamnankham¹

Supawadee Kotchanood¹

Faculty of Education and Social Sciences, Southern College of Technology¹

Received: January 6, 2023, Revised: May 7, 2023, Accepted: June 1, 2023

บทคัดย่อ

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กนอกระบบในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยเป็นปัญหาซับซ้อนที่มีเหตุปัจจัยเกี่ยวเนื่องหลากหลาย และสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในหลายมิติ เป็นผลมาจากโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองเป็นความไม่เท่าเทียมในโอกาสการเข้าถึง การต่อรอง และการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม ตอกย้ำความไม่เป็นธรรม “รัฐ” เป็นสถาบันสำคัญประกอบด้วยผู้มีอำนาจตัดสินใจ มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย จัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมจากการศึกษา พบว่า เด็กนอกระบบการศึกษาไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของรัฐ ด้วยเงื่อนไขอันเป็นข้อจำกัด ได้แก่ 1) ความทับซ้อนกันของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ 2) การศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐไม่เอื้ออำนวยต่อเด็กนอกระบบที่ยากจนและอยู่ในพื้นที่ห่างไกล 3) มหาวิทยาลัยของรัฐไม่ตอบโจทย์ปัญหาเด็กนอกระบบ ที่ส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพในลักษณะเรียนไปด้วยทำงานไปด้วยได้ และ 4) เด็กนอกระบบมักมีแนวโน้มไม่ศึกษาต่อ และใช้เวลาเพื่อกิจกรรมด้านอื่นที่จำเป็นต่อการดำรงชีพมากกว่า ทำให้เด็กนอกระบบต้องเผชิญกับปัญหาเพียงลำพัง และสร้างโอกาสทางการศึกษาด้วยตนเองอย่างไม่มีทางเลือก ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการได้รับการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ ขาดทักษะความรู้ที่จำเป็น ส่งผลเสียอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของประเทศในอนาคต รัฐจึงต้องส่งเสริม สนับสนุน เข้าถึงเงื่อนไขที่ตอบสนองความต้องการของเด็กนอกระบบมากขึ้น สร้างโอกาสให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: รัฐกับการศึกษา โอกาสทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เด็กนอกระบบ มหาวิทยาลัยของรัฐ

Abstract

The disparity in educational opportunities among students in a non-formal education system is a complex problem stemming from various factors. This can affect economy and society in many aspects. Some problems are caused by political structures and processes, inequality in access to services, negotiation, and allocation of resources in the community. All are clearly indicators of injustice. State is the main institution which composed of individuals with authority who are responsible for setting national policy and distributing resources fairly across the board. Studies have shown that non-formal education children have difficulties enrolling in state universities due to the following reasons. The first is problems of overlapping economic and social disparities in the country that become obstacles in pursuing higher education in state universities. Second, the public universities are not ideally designed for non-formal education students who are poor and live in remote areas. Third, the state-run universities do not meet the needs to solve their personal problems. Most of these students prefer to work and study at the same time. Finally, the non-formal education students are not likely to pursue their education at the higher level. These challenges leave these children vulnerable, creating self-reliant but be at risk of getting low-quality education and lacking essential skills and knowledge. This ultimately affects future development of the country's human capital. Therefore, the state must promote and allow increased access to opportunities that meet the needs of non-formal education children to ensure educational equality for all.

Keywords: Government and Education; Education Opportunity; Inequality in Education; Students in Non-Formal Education System; State-run University

1. บทนำ

ทำไมต้องศึกษาต่อ? มหาวิทยาลัยยังจำเป็นอยู่หรือไม่? ในยุคดิจิทัลที่ความรู้สามารถสืบค้นได้ง่ายด้วยตนเอง หลายคนสามารถประสบความสำเร็จได้โดยไม่ต้องพึ่งใบปริญญา มหาเศรษฐีของโลกหลายคนก็ไม่ได้จบมหาวิทยาลัย เช่น สตีฟ จ๊อบส์ (Steven Jobs) โคโค แชลแนล (CoCo Chanel) บิลล์เกตส์ (Bill Gates) และมาร์ก ซักเคอร์เบิร์ก (Mark Zuckerberg) เป็นต้น แต่จากการจัดอันดับมหาเศรษฐีทั่วโลกจำนวน 400 คน โดยนิตยสาร Forbes พบว่า เหล่ามหาเศรษฐีจำนวน 362 คน หรือร้อยละ 84 จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย มีเพียง 44 คน หรือเพียงร้อยละ 12.2 เท่านั้นที่ไม่ได้จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย (Suwannat, 2020) ส่วน The Hub for Scholars (2023) ได้พิจารณาแหล่งข้อมูลมากมายจากคำกล่าวอ้างที่ว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทางเลือกทางอาชีพมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และผู้สำเร็จการศึกษามักจะทำเงินได้มากกว่า พบว่า บัณฑิตวิทยาลัยมีรายได้เฉลี่ย 54,704 ดอลลาร์ต่อปี ตามรายงานของสำนักงานสำรวจสำมะโนประชากรของสหรัฐ ซึ่งมากกว่า 30,056 ดอลลาร์ต่อปีที่ทำโดยผู้ที่มีประกาศนียบัตรมัธยมปลาย หรือ 22,100 ดอลลาร์ต่อปี

ที่ได้รับจากการออกกลางคืนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สอดคล้องกับ รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย พ.ศ. 2564 กลุ่มประชากรที่มีการศึกษาน้อยมีปัญหาความยากจนมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาสัดส่วนคนจน ต่อประชากรทั้งหมดที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า พ.ศ. 2564 ประชากรที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีสัดส่วนคนจนที่ร้อยละ 14.81 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาก่อนประถมศึกษาร้อยละ 10.95 และระดับประถมศึกษาร้อยละ 8.51 ขณะที่กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงหรือระดับอุดมศึกษาขึ้นไป มีสัดส่วนคนจนต่ำกว่าร้อยละ 1.0 สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาที่สูงขึ้นยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยแก้ไข ปัญหาความยากจน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

โลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงมีบทบาทและความจำเป็นมากขึ้นด้วย (Phucharoen, 2021) เช่นเดียวกับองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กล่าวว่า การขจัดความยากจนหรือการลดความยากจนถือเป็นเป้าหมายแรกของการศึกษา และต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพที่จะให้ความรู้และวิชาการ วิชาชีพ

ให้ทักษะชีวิตและทักษะวิชาชีพนั้นไปทำมาหากิน ไปต่อสู้กับความยากจน เพราะฉะนั้นการศึกษาที่มีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่ง (Civil Society Development Institute, 2021)

อย่างไรก็ตาม การเมืองกับการศึกษามีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับระบอบการเมืองการปกครอง ซึ่งหลังจากที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญกลายเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และมีรัฐบาลเป็นผู้บริหารภายใต้การควบคุมโดยรัฐสภา จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า รัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายการศึกษา ซึ่งนโยบายการศึกษาของไทยมักจะปรากฏในเอกสารราชการ และการกำหนดนโยบายการศึกษาจะแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในขณะนั้น (Jiemwittayanukul, 2021)

หากพิจารณาตั้งแต่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรก เมื่อ พ.ศ. 2504 บัดนี้ผ่านมาแล้ว 12 ฉบับ และกำลังเข้าสู่ฉบับที่ 13 ประมาณ พ.ศ. 2566 – 2570 (The National Economic and Social Development Plan, 2022) รัฐมีนโยบายต่าง ๆ ออกมาภายใต้แนวคิดที่ว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะแก้ปัญหาคือความยากจน แต่นโยบายเหล่านั้นกลับส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจภายในประเทศมากยิ่งขึ้น เพราะการพัฒนาทุนนิยมในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ไทย เป็นการพัฒนาทุนนิยมแบบบริวาร ที่มีการผูกขาด การแข่งขันไม่เป็นธรรม ฟังการลงทุน การส่งออกเทคโนโลยีจากประเทศร่ำรวยไม่ได้พัฒนาพื้นฐานทางเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง การเติบโตทางเศรษฐกิจให้ประโยชน์กับทุนต่างชาติ และนายทุนใหญ่ในประเทศมากกว่าที่จะกระจายสู่คนส่วนใหญ่ ยิ่งพัฒนาถึงเกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสุดเกิดคนจนมากขึ้น เป็นต้น (Pangthai, & Phosing, 2019) กลายเป็นค่านิยมเชิดชูคนรวยและวัตถุนิยม ที่มุ่งถือเอาทุน (เงินตรา) เป็นหลักในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ และยังเป็นระบบที่สร้างชนชั้นทางสังคมให้เกิดขึ้น นั่นหมายความว่า ปัญหาดังกล่าวนี้ไปสู่ความไม่เสมอภาคกันในสังคม (Sophonchayapiwat, & Thitapunyo, 2019) ทิศทางการกระจายรายได้ประชาชาติของไทยที่ผ่านมาจึงเติบโตในลักษณะทำให้คนรวยรวยขึ้นและคนจนยิ่งจนลง โดยภาคการเมืองเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ กอปรกับปัญหาทางการเมืองหลายทศวรรษที่ผ่านมาเน้นย้ำการพัฒนาเพื่อหวังผลทางการเมืองมากกว่าจะชูประเด็นการศึกษาให้เป็นวาระแห่งชาติ ในประเด็นนี้ ได้มีการวิเคราะห์รากปัญหาการศึกษาไทยที่ไม่สามารถแยกออก

จากการเมืองว่า เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การศึกษาไทยล้าหลังกว่าไม่ทันโลกยุคใหม่ (Thai PBS, 2022) บรรดาปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา เป็นต้น เป็นปัญหาที่มีความเชื่อมโยงมาจากบริบทสภาพการณ์ของความเหลื่อมล้ำทางการเมืองโดยตรง (Tho-un, & Potiwan, 2020)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในสมัยที่สอง (2562-2566) สอดรับกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีนโยบายสำคัญ เช่น การส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัย การปรับโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาให้ทันสมัย การนำเทคโนโลยีและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาอาชีวศึกษาเพื่อรองรับอุตสาหกรรม 4.0 การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูง การมุ่งเน้นการพัฒนาโรงเรียนควบคู่กับการพัฒนาครู โดยลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เพื่อคืนครูให้นักเรียน ตลอดจนพัฒนาแหล่งเรียนรู้และอุทยานการเรียนรู้สำหรับเยาวชนที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวิถีชีวิต และส่งเสริมการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้เข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นต้น (The Secretariat of the House of Representatives, 2020)

ทิศทางการพัฒนาประเทศมีนัยสำคัญเชื่อมโยงกับสถิติเด็กนอกระบบการศึกษา (Out-of-school Children) กลุ่มเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนและยากจนพิเศษ หรือจาก Bottom ร้อยละ 20 สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้เพียงร้อยละ 10-12 เท่านั้น (Bangkokbiznews, 2021) ปัจจุบันประเทศไทยมีนักเรียนยากจนและนักเรียนด้อยโอกาสประมาณ 2.1 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29.9 จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด ทั้งยังมีเด็ก เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา (อายุ 6-14 ปี) จำนวนมากถึง 430,000 คน มีหน้าเข้าสถานการณ์โควิด-19 นี้ ยิ่งทำให้จำนวนนักเรียนยากจนพิเศษเพิ่มขึ้นกว่า 300,000 คน ซึ่งจำนวนเหล่านี้มีความเสี่ยงอย่างยิ่งว่าอาจหลุดออกนอกระบบการศึกษา หากไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน นอกจากมิติด้านตัวเลขของจำนวนเด็กนักเรียนยากจนแล้ว ยังพบว่า คุณภาพโรงเรียนในชนบทของประเทศไทยมีความล้าหลัง เมื่อเทียบกับโรงเรียนในเมืองถึง 2 ปีการศึกษา และเพราะความยากจนทำให้ช่องว่างการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กยากจนห่างกับคนรายได้ปานกลางถึง 20 เท่า หรือในเด็กยากจนค่าเฉลี่ยที่มีโอกาสในการศึกษาต่อระดับชั้นอุดมศึกษามีเพียงร้อยละ 5 ต่อรุ่นเท่านั้น (Equitable Education Fund, 2020)

ตัวเลขทางสถิติอาจเป็นเพียงตัวเลขที่ไม่ได้สื่อความหมายใด ๆ แต่ในข้อเท็จจริง เด็กและเยาวชนในประเทศจะต้องเข้าถึงและได้รับโอกาสจากรัฐ “อย่างเท่าเทียมกันทุกคน” นั่นคือ ประเด็นสำคัญ การช่วยเหลือของรัฐยิ่งซ้ำยิ่งกระทบต่อชีวิตของเด็กนอกระบบทุกวินาที ปัจจุบันมีปัจจัยเสี่ยงหลากหลายที่ทำให้เด็กหลุดจากระบบอย่างถาวร ไม่คุ้มกับการพร่าลงทุนเพื่อพัฒนาพื้นที่ปลายเหตุ หากพิจารณาประโยคที่ว่า “เด็กวันนี้คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า” หรือ “เด็ก คือ อนาคตของชาติ” ผู้ใหญ่สักซึ่งกับความสำคัญของทุนมนุษย์กลุ่มนี้จริงแท้เพียงไร ที่ผ่านมาระดับปัญหาที่แก้ไม่ได้ถึงแก่น ซึ่งก็คือ ทุนมนุษย์เหล่านี้ ล่าสุดกับการตัดทอนงบประมาณเพื่อการศึกษา (Khaosod Online, 2022) จะส่งผลกระทบต่อมากน้อยเป็นสิ่งที่น่าจับตา ภาพใหญ่ของการพัฒนาประเทศกับภาพเล็กที่เป็นปัญหาจำนวนมากที่ซ้อนกันอยู่ ปัญหาเด็กนอกระบบยังต้องการโอกาสทางการศึกษาที่สามารถเข้าถึงได้จริงอย่างไม่มีข้อจำกัด รัฐต้องเข้าถึงเงื่อนไขที่ตอบสนองความต้องการของพวกเขามากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กนอกระบบในการศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย เป็นการตอกย้ำโอกาสที่ถูกจำกัดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว “ข้าลงไปอีก” จริงอยู่ที่รัฐสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ยังไม่พบว่ามีช่องว่างนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไม่ครอบคลุมนการเรียนการสอนก่อนเข้าเรียนอนุบาล และระดับมัธยมปลาย (7HD Online, 2022) ใครที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันก็ต้องรับสภาพไปโดยปริยาย ลักษณะ “อ่อนแอก็แพ้ไป” และต้องดิ้นรนกลับเข้าสู่ระบบอีกครั้งให้ได้ แม้รัฐจะมี กศน. กยศ. กรอ. รองรับ แต่เด็กที่หลุดจากระบบการศึกษาไม่ได้มีเพียงปัญหาจากความอ่อนแอแล้ว ไร้เดียงสา แต่ความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ความพยายามกลับสู่ระบบการศึกษาอีกครั้ง เพื่อให้ไปถึงระดับมหาวิทยาลัยยังมีความยากในการตัดสินใจอยู่หลายประการ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยกระทบต่อโอกาสในการศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยของเด็กนอกระบบมาอย่างต่อเนื่อง และถูกตอกย้ำเรื่อยมา ตามความเข้าใจการศึกษาไทยถูกตีกรอบให้เดินตาม ไม่ได้สร้างทางเลือกสำหรับผู้เรียนมากนัก เน้นสนองตลาดแรงงานหลัก เช่น แพทย์ พยาบาล ครู วิศวกร เป็นต้น ที่เป็นรูปแบบตามกันมา ไม่สอดคล้องกับพลวัตของสังคมโลกปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาซึ่งกลายเป็นเครื่องมือสร้างความเหลื่อมล้ำเสียเองจากการจัดลำดับความสำคัญของคนจากความเก่ง ความดี ความมีประโยชน์ โดยขาดความเคารพในหลักประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน เห็นได้จากกิจกรรมและการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยรัฐ เดินอยู่บนเส้นทางของ

คนรวยเกือบจะโดยตลอด เริ่มจากจุดที่เห็นง่ายที่สุด คือ ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 เป็นลูกคนรวย (Sinlarat, 2017)

ยังมีเด็กนอกระบบจำนวนมากยอมตกเป็นเหยื่อเพื่อได้มีโอกาสศึกษา สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งถือโอกาสนี้เชื้อเชิญให้เข้าศึกษา โดยไม่คำนึงถึงมาตรฐาน ในลักษณะ “จ่ายครบจบแน่” เฉกเช่น การซื้อใบปริญญา (PPTV Online, 2022) ซึ่งพบเห็นได้มากขึ้นในปัจจุบัน ทั้งในรูปแบบของการโฆษณา ลดแลกแจกแถม ลดค่าสมัคร ให้ทุนการศึกษา ไม่นับเวลาเข้าเรียน ไม่มีการเช็คชื่อ หรือทำงานอยู่ก็สามารถเรียนได้ แต่จบออกมาแล้วมีปัญหาเรื่องทักษะอาชีพ ขาดองค์ความรู้ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ รวมถึงปัญหาการรับรองคุณวุฒิการศึกษา ซึ่งกระทบกับผู้เรียนต่อไปไม่รู้จบ บางสถาบันถูกยุบไปแล้วแต่ยังสามารถกลับมาสร้างปัญหาซ้ำได้อีก สิ่งที่น่าคิด คือ ยังไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างเป็นทางการเห็นได้จากนักศึกษาที่ประสบปัญหาโดยตรง รุนแล้วรุนแรงแล้วไม่มีที่พึ่ง มักเลือกโพสต์ระบายลงสื่อสังคมเดียหรือในโซเชียลพันทิป ซึ่งเสี่ยงต่อความผิดตามกฎหมายอื่นตามมาเข้าทำนองบาปบริสุทธิ์

ปัญหาเด็กนอกระบบที่ต้องการศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย สะท้อนความอ่อนแอของรัฐ ข้อจำกัดในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยรัฐของเด็กนอกระบบที่พบบ่อย เช่น โอกาสเลือกสถาบันการศึกษาน้อย เงื่อนไขการรับสมัครไม่เอื้ออำนวย มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของรัฐส่วนมากตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ สาขาวิชาไม่ตอบสนองความต้องการ การศึกษาของรัฐเลือกแต่เด็กเก่งไปพัฒนาจนเสมอ “การศึกษาแบบแพ็คตอก” (Thai PBS, 2020) กลายเป็นว่า รัฐทอดทิ้งและผลกระทบให้เด็กได้รับผิดชอบตัวเองมานาน ทั้งที่รัฐควรส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพเด็กทุกคน ดังที่ วิสุทธิ์ เวียงสมุทร ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า หัวใจการศึกษาไทย “ต้องพัฒนาคุณภาพเยาวชน” ตามความสามารถพรสวรรค์ของแต่ละคนให้เหมาะสมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน มิเช่นนั้นอาจเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เริ่มตั้งแต่ในรั้วโรงเรียนก็ได้ (Thairath Online, 2021) เช่นเดียวกับ วสันต์ เต็งกวน และกิตติชัย สุชาลีโนบล ที่ว่า การศึกษาต้องยอมรับความแตกต่างและความเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน โดยที่ทางหลักสูตรต้องตอบสนองความแตกต่างนั้นได้ (Tengkuang, & Suthasinobon, 2021)

รัฐในฐานะองค์กรผู้ใช้อำนาจปกครองต้องสร้างความ เป็นธรรม ต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2022)

2. โอกาสที่ถูกจำกัด ? ปมความเหลื่อมล้ำที่ถูกตอกย้ำ ?

2.1 นโยบายด้านการศึกษา

นโยบายรัฐ (Public Policy) จากกรอบแนวทางการพัฒนาโลกอย่างยั่งยืนภายหลัง พ.ศ. 2558 ที่องค์การสหประชาชาติได้จัดทำขึ้น ยึดหลัก “No One Left Behind” หรือจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ประเทศไทยเป็นหนึ่งใน 193 ประเทศที่เข้าร่วมและมีการเชื่อมโยงแผนการพัฒนา เป้าหมายและนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นกระบวนการทั้งประเทศ นับตั้งแต่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งเป็นพันธะสัญญาทางการเมืองเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ในปี พ.ศ. 2573 แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงการปรับโครงสร้างประเทศไทยเพื่อให้เข้าสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 และประเด็นการปฏิรูปประเทศตามวิสัยทัศน์ของรัฐบาลที่จะพาประเทศไทยไปสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” (Sangmahamad, 2017)

เป้าหมายด้านการศึกษาจัดเป็นเป้าหมายที่ 4 กล่าวถึงการสร้างหลักประกันว่า ทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (United Nations Thailand, 2023) ซึ่งแบ่งเป็นเป้าประสงค์หลักจำนวน 7 ด้าน และเป้าประสงค์เพิ่มเติมจำนวน 3 ด้าน ครอบคลุมการศึกษาตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา (Manopattanakron, Pimthong, & Pongsophon, 2022)

จากจุดเริ่มต้นของแนวคิดการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมในกระแสโลก ก่อให้เกิดการจัดทำนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียม “ประเทศที่ดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมที่ประสบความสำเร็จ จะมีการกำหนดกฎหมายและนโยบายทางด้านการจัดการศึกษา ที่ส่งเสริมหลักการความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ (Accountability) ความโปร่งใส (Transparency) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้อง (Autonomy) ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนเครือข่าย และภาคเอกชน” (Kwandeck, 2022)

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2565 ข้อที่ 6 การจัดสรรและการกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา

มีความเป็นธรรมและสร้างโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกลุ่มอื่น ๆ กระจายทรัพยากรทั้งบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณและสื่อเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึง ข้อ 11 การเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และข้อที่ 12 การจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยยึดหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (Ministry of Education, 2021)

การศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แต่ก็มีมิติด้านสังคมและการเมืองรวมอยู่ด้วย ผลการวิจัย เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ กรณีศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพมีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์สนับสนุนการเรียนการสอน อุปกรณ์เทคโนโลยี สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ ห้องเรียนต่าง ๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงโดยคำนึงถึงความจำเป็น จัดหาทุนการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ จัดสรรงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ มีการเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน ร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำให้ทราบถึงปัญหาของนักเรียนได้ทั่วถึงและลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ (Nongharnpitak, Chirinang, Raktham, & Chaisakunker, 2022) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 นโยบายการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เน้นการสร้างโอกาสให้เด็กวัยเรียนและผู้เรียนทุกคนเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ ที่เป็นมาตรฐานเสมอกัน ไม่ว่าผู้เรียนจะยาก ดี มี จน จะอยู่ในพื้นที่ใดของประเทศ อยู่ในชุมชนเมือง พื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร หรือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศ โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Ministry of Education, 2020) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบเทคโนโลยี

ดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย พัฒนาระบบข้อมูลด้าน การศึกษาที่มีมาตรฐาน เชื่อมโยงและเข้าถึงได้และมีแผนงาน และโครงการสำคัญ เช่น โครงการจัดทำฐานข้อมูลรายบุคคล ทุกช่วงวัย ทั้งด้านสาธารณสุข สังคม ภูมิสารสนเทศแรงงาน และการศึกษา เป็นต้น (Office of the Education Council, 2020)

2.2 ทำไมรัฐต้องให้ความสำคัญ ปัญหาเด็กนอกระบบสำคัญอย่างไร ส่งผลกระทบต่ออย่างไร

การเกิดขึ้นของเด็กนอกระบบสร้างความเสียหาย ให้แก่ประเทศและสังคมอย่างมหาศาล นำไปสู่ปัญหาความ เหลื่อมล้ำเป็นเงาตามตัว เด็กนอกระบบการศึกษา คือ เด็กและ เยาวชนที่อยู่ในวัยการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ชั้น ป.1 - ม.3 อายุตั้งแต่ 6-14 ปี แต่ไม่เคยเข้าสู่ระบบการศึกษาเลย หรือ เข้ามาแล้วแต่จำต้องหลุดออกไปจากระบบกลางคืนเป็นระยะ เวลาเกินกว่าที่กำหนด และถูกสถานศึกษาจำหน่ายชื่อออก จากทะเบียนนักเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ อย่างเป็นทางการ รายงานขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประเมินความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศไทยที่เกิดจากปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษาไว้ถึง ร้อยละ 1.7 ของ GDP เป็นสัดส่วนที่สูงอย่างมีนัยสำคัญ สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) ได้เสนอ มาตรการแก้ปัญหาเด็กนอกระบบอย่างยั่งยืนไว้สองแนวทาง คือ 1) มาตรการป้องกันเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา (Preventive Measures) และ 2) มาตรการป้องกันที่ได้รับ การยอมรับเป็นการทั่วไปในระดับนานาชาติ คือ การจัดสรร เงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไข (Conditional Cash Transfer: CCT) (Equitable Education Research Institute, 2021)

สาเหตุการออกกลางคืนของนักเรียน พบว่า ขึ้น อยู่กับปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ 1) พฤติกรรมนักเรียนเอง เช่น มีเจตคติไม่ดีต่อโรงเรียน ชู้สาว ถูกเพื่อนชักจูง และฐานะทาง เศรษฐกิจ เป็นต้น 2) โรงเรียน เช่น ที่ตั้งโรงเรียนอยู่ใกล้แหล่ง อบายมุข ห่างไกล และเดินทางยากลำบาก เป็นต้น (Khethoi, Thasa, & Raisa-nguan, 2018) 3) ผลกระทบจากสภาพ ทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ได้แก่ การจ้างงาน การศึกษาและความพร้อมในการดูแลบุตรหลานของผู้ปกครอง (Cheama, & Kerdtip, 2021) 4) การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาการออกกลางคืน นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคบึงกาฬ ระบุสาเหตุการออกกลางคืน 4 ประการ ดังนี้ ผู้เรียน ผู้ปกครอง สถานศึกษา และสิ่งแวดล้อม (Somumcharn, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง สาเหตุการออกกลางคืนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น (Tanachotipon, & Narot, 2021)

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีสาเหตุหลัก จากปัญหาความยากจน ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา (Pharcharuen, Uthaphan, & Koklang, 2021) “ความไม่ เท่าเทียม” ในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทย จากรายงาน วิเคราะห์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า อัตราการเข้าเรียนของเด็กไทย “ลดลง” ตามระดับชั้นเรียนที่ สูงขึ้น ข้อมูลปี พ.ศ. 2563 ชี้ว่า เด็กไทยมีอัตราการเข้าเรียน ชั้นประถมอยู่ที่ร้อยละ 88 ชั้นมัธยมต้นอยู่ที่ร้อยละ 69.4 ชั้น มัธยมปลายอยู่ที่ร้อยละ 60.6 และมหาวิทยาลัยอยู่ที่ร้อยละ 28.4 ส่วนค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาซึ่งอยู่นอกเหนือจากนโยบาย เรียนฟรีของรัฐบาล มีแนวโน้ม “สูงขึ้น” ตามระดับชั้นเรียน โดย นักเรียนชั้นประถมมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 4,744 บาท ชั้นมัธยมต้น มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 6,014 บาท ชั้นมัธยมปลายมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 7,607 บาท และมหาวิทยาลัยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 15,015 บาท ส่วนในระดับมหาวิทยาลัย เด็กยากจนร้อยละ 10 ล่างสุด ของประเทศ มีโอกาสเข้าเรียนเพียงแค่ร้อยละ 7.7 เท่านั้น ขณะที่เด็กร่ำรวยร้อยละ 10 บนสุดของประเทศ มีโอกาส เข้าเรียนมากถึงร้อยละ 65.5 หรือแตกต่างกันกว่า 8.5 เท่า (Opanukrawkul, 2021)

ความยากจนมีความสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำ อย่างมีนัยสำคัญ และสัมพันธ์กับการขาดโอกาสทางการศึกษา จากผลวิจัยต่าง ๆ พบว่า โอกาสสูงที่บุคคลจะตกเป็นคนจนมี คุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีการศึกษาต่ำโดยโอกาสในการ เข้าถึงบริการด้านการศึกษาเมื่อตราดลดตามระดับการศึกษา ที่สูงขึ้น นอกจากนี้กลุ่มเด็กยากจนยังมีความเหลื่อมล้ำด้าน โอกาสสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาสูงถึง 7 เท่า โดยเด็กจากครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่สุดร้อยละ 20 ของประเทศ มีโอกาสศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 5 ของประชากรในกลุ่มรายได้เดียวกัน ความเหลื่อมล้ำทาง การศึกษายังทำให้ปัจจุบันประเทศไทยมีกำลังแรงงานที่มีทักษะ ขั้นสูง (High-skilled Labor) ต่ำกว่าร้อยละ 20 ขณะที่การพัฒนา ประเทศออกจากกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของรัฐบาล จำเป็นต้องมีกำลัง แรงงานที่มีทักษะหรือมีทักษะขั้นสูง ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษาระดับอุดมศึกษามากกว่าร้อยละ 50 ของกำลัง แรงงานทั้งหมดในประเทศ (Chansoon, Kurukankaset, & Maharachsen, 2021)

การจะลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้นั้น ควรเริ่ม จากการทำให้ทุกคนได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่าง เท่าเทียม มีโอกาสเข้าถึงการทำงานที่มีรายได้เพียงพอเพียงเพื่อ นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี และท้ายสุดเพื่อทำให้ประเทศไทยมี คุณภาพสังคมที่ดีขึ้นตามไปด้วย (Rittiruan, 2019)

2.3 วิฤตเด็กนอกระบบ

เด็กนอกระบบในประเทศไทยมีหลายกลุ่ม เช่น เด็กยากจน เด็กท้องไม่พร้อม เด็กติดยา ถูกจับหรือต้องคดี เด็กที่เรียนไม่ทันเพื่อนหรือปรับตัวไม่ได้ เด็กไร้สัญชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ และเด็กพิการหรือมีความต้องการพิเศษ

ตัวเลขเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในปีการศึกษา 2564 ทั่วประเทศ พบมีจำนวนถึง 238,707 ราย ข้อมูลจากสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) ระบุว่า ผลกระทบจากการถูกตัดงบประมาณประจำปี 2565 มากกว่า 2,000 ล้านบาท อาจกระทบเด็กนักเรียนยากจนพิเศษเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษามากกว่า 700,000 คน โดยคาดการณ์ปีการศึกษา 2564 จะมีนักเรียนยากจนพิเศษเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ผลพวงจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลให้ครัวเรือนว่างงานเพิ่มสูงขึ้น (Dailynews, 2021) สถานการณ์นักเรียนด้อยโอกาสจำแนกรายภาค พบว่า ภาคเหนือมีอัตราเด็กด้อยโอกาสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52 ของจำนวนนักเรียนในพื้นที่ทั้งหมด เมื่อจำแนกประเภทความด้อยโอกาสพบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนยากจนร้อยละ 94.14 และเป็นเด็กด้อยโอกาสที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ และมีพ่อแม่ที่ไร้สัญชาติร้อยละ 52.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 745,394 คน (Trithaiteera, 2021)

ปัจจุบันปัญหาเด็กออกกลางคันยังคงมีความรุนแรงมากขึ้น จากข้อมูลกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่า ในแต่ละปีประเทศไทยมีเด็กออกกลางคันมากถึงร้อยละ 2 จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อนับรวมกับเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งมีอยู่ไม่น้อยกว่า 1.2 ล้านคน ดังนั้น จะพบว่า ในเด็กไทยทุก ๆ 100 คน จะมี 16 คนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ยิ่งไปกว่านั้น รายงานวิจัยของยูนิเซฟ พบว่า ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของเด็กไทย มีแนวโน้มลดลงกว่าร้อยละ 30 ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อทางเลือกในการดำเนินชีวิต การทำงาน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวในอนาคตของเด็กกลุ่มนี้ (Matichon Online, 2022)

แม้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ระบุว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้ลูกหรือเด็กในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่อายุย่าง 7 ปี ถึง 16 ปี แต่ในข้อเท็จจริง ยังมีเด็กหลุดจากระบบการศึกษาทุกช่วงชั้น แนวโน้มความเหลื่อมล้ำทางการศึกษากว้างขวางมากขึ้น มีความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ บุตรหลานมีแนวโน้มเป็นเด็กนอกระบบเช่นเดียวกับรุ่นบิดามารดาเป็นวัฏจักร

3. ความเหลื่อมล้ำในศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในมิติของเด็กนอกระบบ

3.1 ข้อจำกัดในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยของเด็กนอกระบบ

3.1.1 พื้นฐานความรู้ เด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาแม้แค่ช่วงหนึ่งหรือกินเวลานับปี ย่อมส่งผลต่อความรู้ความสามารถทางการศึกษา ความรู้ถดถอย เรียนไม่ทันเพื่อน เป็นอุปสรรคในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้เด็กหลายคนไม่มีความมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเอง จำต้องทิ้งความต้องการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย

3.1.2 เวลา เมื่อเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษามักมีแนวโน้มไม่ศึกษาต่อ จากบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนไปใช้เวลาเพื่อกิจกรรมด้านอื่นที่จำเป็นต่อชีวิตมากกว่า เช่น เพื่อความอยู่รอด การเข้าสู่ตลาดแรงงาน เป็นต้น ซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลาที่เสียไป ไม่มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อ นอกจากนั้นโดยธรรมชาติของเด็กที่ออกนอกระบบช่วงหนึ่งจะเริ่มมีครอบครัว ความคิดหวังเพื่ออนาคตทางการศึกษาลดระดับลงตามไปด้วย รัฐอาจต้องมีมาตรการต่าง ๆ ดึงเด็กกลับมาให้เร็วที่สุด เปิดโอกาสทางการศึกษาพร้อมกับสนับสนุนการทำงานระหว่างเรียน (Part-time) อย่างจริงจังมากขึ้น

3.1.3 ทุนทรัพย์ โอกาสทางการศึกษาไทยไม่ได้เอื้ออำนวยต่อเด็กยากจน เด็กกลุ่มนี้จะใช้เงื่อนไขความไม่พร้อมทางการเงินเป็นกำแพงกั้นโอกาสในการศึกษาบ่อยครั้ง หลายคนปิดโอกาสตัวเองจากความไม่ยอมสร้างภาระเพิ่ม วิตกกังวลว่าจะไม่มีเงินศึกษาจนจบและผู้ปกครองไม่สามารถสนับสนุนได้

ประเด็นชวนคิด คือ แม้รัฐจะอำนวยความสะดวกเรื่องเงินกู้ ทั้ง กยศ. หรือ กรอ. แต่ไม่ใช่เด็กยากจนทุกคนจะยินดีรับโอกาสนั้น เพราะมองว่า การสร้างหนี้ดังกล่าวเป็นเรื่องโกลตัว เกินความสามารถที่จะชำระคืนได้หลังจบการศึกษา อีกทั้งรัฐก็ไม่ได้สร้างความเชื่อมั่นว่า เมื่อจบการศึกษาไปแล้วจะมีงานรองรับและได้รับค่าจ้างเพียงพอ จึงเห็นได้ว่ามาตรการปล่อยกู้เพื่อการศึกษาของรัฐไม่ตอบโจทย์เด็กนอกระบบ ซ้ำยังขยายช่องว่างมากกว่าลดช่องว่าง เนื่องจากอาจมาพร้อมกับหนี้ก้อนโต ซึ่งไม่ได้ช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพ (Standard of Living) กลับเป็นการสร้างภาระเพิ่ม นอกจากนี้ ความเสี่ยงจากการกู้ไม่ได้หรือได้น้อยกว่าที่จำเป็นค่อนข้างมาก ก็มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของเด็กนอกระบบอีกเช่นเดียวกัน

3.2 ข้อจำกัดอันเกิดจากเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยรัฐ

เด็กนอกระบบส่วนใหญ่ทำงานไปด้วย เด็กกลุ่มนี้จะมีภาระรับผิดชอบมากกว่าเด็กในระบบปกติ สอดคล้องกับการศึกษาของฮาซันอักกรม ดงนะเต็ง และ ครรชิต เชื้อข้า ระบุว่า ผู้เรียน

ต้องการให้ช่วงเวลาเรียนเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ เนื่องจากว่าจากงานประจำ (Dongnadeng, & Chuarkham, 2021) มหาวิทยาลัยของรัฐจึงตอบโจทย์แค่เด็กในระบบปกติที่มีความพร้อมมากกว่า

3.3 นโยบายรัฐ เด็กนอกระบบส่วนใหญ่หลุดออกไปในช่วงมัธยมปลาย เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บังคับ กระทรวงศึกษาธิการจึงหาทางเอาเด็กกลับมาผ่านโครงการ “พาน้องกลับมาเรียน” แต่ที่ต้องยอมรับว่าตามยาก จากสถิติจำนวนนักเรียนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาปีการศึกษา 2564 โดยแบ่งตามสังกัด ได้แก่ สังกัด สพฐ. จำนวน 78,003 คน สังกัด สป. จำนวน 50,592 คน สังกัด สอศ. จำนวน 55,599 คน และผู้พิการในวัยเรียนสังกัด พม. จำนวน 54,513 คน รวมแล้วมีนักเรียนหลุดจากระบบการศึกษามากถึง 238,707 คน สามารถตามนักเรียนกลับมาเรียนได้ 127,952 คน ซึ่งยังมีเด็กที่หลุดจากระบบจำนวน 110,755 ราย (Office of the Basic Education Commission, 2022)

นอกจากนั้น เมื่อเทียบค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐกับสถาบันการศึกษาเอกชนในปัจจุบันชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยของรัฐมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวเนื่องเป็นจำนวนมาก ทั้งค่ากิจกรรม ค่าเอกสาร ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเดินทาง ค่าครองชีพ และอื่น ๆ รวมแล้วความแตกต่างกับสถาบันเอกชนมีน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ ที่สถาบันเอกชนมีความหลากหลายน่าดึงดูดกว่า เช่น ที่ตั้งเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากกว่า ไม่ต้องเดินทางไกล มีการลงทุนด้านสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย หลักสูตรใหม่ หลากหลาย และตรงตามความต้องการของท้องถิ่นมากกว่า

4. การตอกย้ำโอกาสที่ถูกจำกัดของเด็กนอกระบบ

มหาวิทยาลัยของรัฐมีข้อจำกัดที่ไม่เอื้อต่อเด็กนอกระบบตามที่กล่าวข้างต้น เกิดการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยอื่นที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า แม้ต้องแลกกับคุณภาพการศึกษา เพราะใบปริญญาจะนำไปสู่การหลุดพ้นจากวงจรแรงงานทักษะต่ำ ค่าแรงถูก

4.1 การรับสมัครอาจารย์

4.1.1 การรับสมัครอาจารย์บางสถาบัน มีมุมหนึ่งที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ขาดความรัดกุมเรื่องคุณสมบัติความรู้ความสามารถ และจรรยาบรรณ

4.1.2 อาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ ไม่สามารถทุ่มเทกับการเรียนการสอนได้เต็มที่ เนื่องจากมีการรับผิดชอบจำนวนมาก ในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันสูง อาจารย์ผู้สอนบางสถาบันมีการแนะนำเข้านักศึกษาเป็นอีกเกณฑ์การประเมิน

4.2 การรับสมัครนักศึกษา

4.2.1 มหาวิทยาลัยของรัฐ ปัจจุบันมีการขยายเพิ่มสาขาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถเปิดโอกาสให้เด็กนอกระบบเข้าศึกษาต่อได้จากเงื่อนไขการรับสมัคร อีกทั้งไม่สามารถรองรับเด็กนอกระบบได้ทั้งหมด ทำให้บางส่วนซึ่งเป็นจำนวนไม่น้อยต้องไปสถาบันการศึกษาอื่นที่อาจไม่ได้มาตรฐาน

4.2.2 มหาวิทยาลัยของรัฐปิดโอกาสของเด็กนอกระบบตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือ แม้จะมีสถาบันการศึกษาที่เป็นตลาดวิชา หรือมหาวิทยาลัยเปิดทั่วประเทศ ได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหงหรือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา แต่ก็ยังเป็นสถาบันที่เด็กนอกระบบหลายคนกลัวว่าจะไม่สามารถจบการศึกษาได้

4.3 การเรียนการสอน

4.3.1 เด็กนอกระบบการศึกษามีข้อจำกัดเรื่องเวลาไม่สามารถเข้าเรียนตามเวลาที่มหาวิทยาลัยรัฐกำหนดได้ ทำให้เวลาเรียนไม่ครบ และเสี่ยงต่อการไม่มีสิทธิ์สอบ และไม่จบการศึกษาในที่สุด

4.3.2 การศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยเอกชนในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่ค่าธรรมเนียมการศึกษาในแต่ละภาคการศึกษา แต่รวมถึงค่าธรรมเนียมการสมัครสอบต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพตลอดการศึกษา รวมไปถึงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าหนังสือ ค่าเอกสารประกอบการสอน ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่ากิจกรรม ค่าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และค่าอินเทอร์เน็ตที่ในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องใช้มากขึ้น เป็นต้น

4.3.3 มหาวิทยาลัยรัฐยังไม่ตอบโจทย์เด็กที่มีความหลากหลายในปัจจุบัน เช่น หลักสูตรไม่เพียงพอ การเรียนการสอนส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยรัฐถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรองรับเด็กในระบบปกติ ไม่ครอบคลุมและตอบโจทย์เงื่อนไขที่จำกัดเฉพาะของเด็กนอกระบบ เป็นต้น ในส่วนนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาตามสภาพปัญหาที่แตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ ผ่านการขับเคลื่อนในมิติต่าง ๆ เช่น กองทุนเพื่อการศึกษา โครงการเกี่ยวกับกลุ่มเด็กพิเศษหรือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงการศึกษา การพัฒนาผู้สอน และคุณภาพสถานศึกษา เป็นต้น (Thongpan, 2022)

4.4 การวัดผล/ประเมินผลการศึกษา

4.4.1 มหาวิทยาลัยของรัฐมีมาตรฐานในการประเมินผลการศึกษา ทำให้เด็กนอกระบบหันไปศึกษาต่อในสถาบันที่จบการศึกษาได้ง่ายกว่า

4.4.2 มหาวิทยาลัยของรัฐให้ความสำคัญกับคนเก่งมากกว่าให้การศึกษาเป็นหนึ่งในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Process) ให้เจริญงอกงามในทุกด้านจนเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม มีผลวิจัยชี้ว่า เด็กช่างเผือก (Resilient Students) จากครัวเรือนยากจนที่สุดของประเทศ แม้มีพรสวรรค์มากเพียงใดแต่หากขาดโอกาสทางการศึกษาที่เสมอภาคและระบบนิเวศส่งเสริมการพัฒนาพรสวรรค์ในระยะยาวก็ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่ ข้อมูลจากยูเนสโก พ.ศ. 2558 ระบุว่า เยาวชนจากครอบครัวที่ฐานะยากจนที่สุดร้อยละ 20 ของประเทศ มีเพียงร้อยละ 8 เท่านั้นที่สามารถศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ ต่ำกว่าเด็กที่มาจากครัวเรือนร่ำรวยที่สุดร้อยละ 20 ของประเทศกว่า 6 เท่า ดังนั้นการสร้างระบบหลักประกันโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาในระดับสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ จะส่งผลถึงรายได้จากการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา และส่งผลถึงโอกาสหลุดออกจากความยากจนข้ามชั่วรุ่น (Royal Thai Government, 2022)

4.5 ปัญหาคุณภาพการศึกษา

ความอยู่รอดของสถาบันการศึกษาในปัจจุบันทั้งรัฐและเอกชน จำนวนนักศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญ บางสถาบันที่มีการแข่งขันสูงอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนเกิดปัญหาคุณภาพการศึกษาปลอม ซึ่งรัฐต้องตรวจสอบ ควบคุมดูแล กำกับให้เป็นไปตามมาตรฐาน

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาเป็นการตอกย้ำโอกาสที่ถูกจำกัดอยู่แล้วของเด็กนอกระบบซ้ำอีกครั้งในระดับมหาวิทยาลัย รัฐซึ่งเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการด้านการศึกษา ต้องบูรณาการสร้างโอกาสให้เด็กนอกระบบสามารถเข้าถึงโอกาสได้จริงอย่างไม่มีข้อจำกัด ลดทอนเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค รัฐต้องตอบสนองความต้องการของเด็กนอกระบบมากขึ้น การลงทุนเพื่อการศึกษาต้องสอดคล้องกับคุณภาพประชากร ประเด็นเด็กนอกระบบซึ่งที่เป็นเด็กยากจนแต่กลับไม่เลือกการก๊วยมนั้น เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่รัฐต้องกลับมาพิจารณาการศึกษาทางเลือกอาจเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น หลังสถานการณ์โควิด-19 เมื่อการให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับปริญญาลด รัฐต้องเข้มงวดเชิงรุกให้คุณค่ากับการฝึกทักษะอาชีพมากขึ้น ส่งเสริมการศึกษาแบบสหวิชาชีพมากขึ้น เช่น ในสิงคโปร์ที่มีการพัฒนาอาชีพศึกษาอย่างมาก รัฐและเอกชนมีการร่วมกันจัดหลักสูตร จบแล้วมีงานรองรับ เป็นต้น ซึ่งประเทศไทยควรมีระบบเช่นนี้ด้วย โดยเฉพาะเด็กนอกระบบที่ไม่สามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้แล้ว หรือเด็กที่ไม่พร้อมรัฐจะจัดสรรอย่างไร รัฐอาจต้องส่งเสริมการฝึกทักษะอาชีพ

โดยอาจจัดตั้งหน่วยศึกษาเรียนรู้ฝึกอบรบอาชีพตามความถนัด ความต้องการหรือความเหมาะสม ให้ครอบครัวและเข้าถึงง่าย ให้เป็นส่วนในการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 รัฐต้องเดินหน้านโยบายพัฒนาระบบหลักประกันโอกาสทางการศึกษา เชื่อมมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนทั่วประเทศ เพื่อส่งต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับอุดมศึกษา เปิดกว้างทางการศึกษา ลดช่องว่าง ให้ทุกคนได้มีโอกาสศึกษา มากขึ้น ตั้งแต่การรับสมัคร การดูแลนักศึกษา การสนับสนุนค่าใช้จ่ายหรือทุนการศึกษาให้กับนิสิตนักศึกษาที่ด้อยโอกาสทางสังคม เพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา เน้นคุณภาพการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐาน

รัฐควรมีส่วนร่วมสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างเหมาะสมและยุติธรรม และไม่ผลักภาระด้านการศึกษาให้แก่ประชาชนกลุ่มด้อยโอกาสทางสังคม ในขณะที่เดียวกันต้องมีมาตรการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความตั้งใจศึกษาจริง เพื่อลดปัญหาการสูญเปล่าของงบประมาณ แม้ว่าการแก้ปัญหาด้านการศึกษาจะมีความซับซ้อนและต้องใช้เวลา อย่างไรก็ตาม ยังมีความเชื่อว่าการศึกษายังเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำมากกว่าจะเป็นเครื่องมือสร้างความเหลื่อมล้ำเสียเอง

References

- Bangkokbiznews. (2021, November 9). *Education for All*. Retrieved May 5, 2023, from <https://www.bangkokbiznews.com/business/970815>. [In Thai]
- Chansoon, S., Kurukankaset, S., & Maharachsen, A. (2021). Strategies in education management for solving problems of inequality and poverty. *Journal of MCU Social Development*, 6(1), 111-126. [in Thai]
- Chema, S., & Kerdtip, C. (2021). School dropout problem and family's socioeconomic status of lower secondary students in Pattani's public school: its factors, perspectives, and solutions. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(9), 196-210. [in Thai]
- Civil Society Development Institute. (2021, October 21). *Reducing Poverty and Educational Opportunity Gap*. Retrieved August 5, 2022, from <https://www.csdior.th/2021/09/ending-poverty/>. [In Thai]

- Constitution of the Kingdom of Thailand. (2022, April 6). National Gazette. (No. 134 40 ก, 1-90). Retrieved August 5, 2022, from <https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>. [In Thai]
- Dailynews. (2021, July 11). *EEF (Equitable Education Fund) Speed up to Find out the Students Who Lack of Education Opportunity to Go Back for Formal Schools*. Retrieved November 14, 2022, from <https://www.dailynews.co.th/news/43903/>. [In Thai]
- Dongnadeng, H. A., & Chuarkham, K. (2021). The Demand of furthering study in master of public administration at Prince of Songkhla University Trang Campus. *School of Administrative Studies Academic Journal*, 4(1), 111-125.
- Equitable Education Fund. (2020, October 15). The Overview of Unequal Education in Thailand. Retrieved November 14, 2022, from <https://www.eef.or.th/infographic-15-10-20/>. [In Thai]
- Equitable Education Research Institute (EEFI). (2021, April 30). *#Save the Outside Formal Education Students Prevent not Retreat*. Retrieved October 12, 2022, from <https://research.eef.or.th/out-of-school-children-solution/>. [In Thai]
- 7HD Online. (2022, May 30). *15 Years Free Study not Exist: 2.4 Million Students May not Further Their Study*. Retrieved October 18, 2022, from <https://news.ch7.com/detail/572639>. [In Thai]
- Jiemwittayanukul, E. (2021). Politics and education: analysis of Thailand education policy from Siamese revolution until present. *Journal of Education, Silpakorn University*, 19(2), 178-194. [In Thai]
- Khaosod Online. (2022, August 17). *OBEC (Office of the Basic Education) Budget Lessen in 2023 six billion affected to Education Management School Building Repairing*. Retrieved November 11, 2022, from https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_7217551. [In Thai]
- Kethoi, S., Thasa, W., & Raisa-nguan, S. (2018). The affecting factors of Khamkaen Nakorn Secondary school students' drop out: a case study Khamkaen Nakorn Secondary School Affiliated with Secondary School Educational Service Area Office 25, Ministry of Education. *Mahachula Academic Journal*, 4(2), 92-101. [In Thai]
- Kwandeck, T. (2022). Creating opportunity, equity, and equality in education for Thai people of all ages and human capital development in the digital age. *Mahidol Integrated Social Science Journal*, 9(1), 87-103. [In Thai]
- Manopattanakron, K., Pimthong, P., & Pongsophon, P. (2022). A Comparative study of promoting education for sustainable development (esd) under the of sustainable development goal 4 (SDG 4) in Thailand, Japan, and Canada. *Rajabhat Chiang Mai Research Journal*, 23(2), 65-84. [In Thai]
- Matchon Online. (2022, January 18). *1.2 Million Students out of Schools Researching Found that Every 16 in 100 have No Chance to Further Their Study*. Retrieved November 15, 2022, from https://www.matchon.co.th/education/news_3134549. [In Thai]
- Ministry of Education. (2020, March 17). *The National Education Plan B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Retrieved November 16, 2022, from <https://www.moe.go.th/>[In Thai]
- Ministry of Education. (2021, June 25). *Educational Policy of Education Ministry in Annual Budget 2021-2022*. Retrieved November 15, 2022, from <https://moe360.blog/2021/06/30/education-management-policy/>. [In Thai]
- Nongharnpitak, T., Chirinang, P., Raktham, A., & Chaisakunkerd, U. (2022). Achievement of the Education Policy Implementation: A case study of the local administrative organization in Phitsanulok Province. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 10(3), 97-110. [In Thai]

- Office of the Basic Education Commission (OBEC). (2022, January 17). *PM Had Stressed the Education Center Must be set up to be the Education Center for Children who Lack of Education. Education Ministry has Cooperated with 11 Organizations to Encourage them to Return for Classroom.* Retrieved December 11, 2022, from <https://www.obec.go.th/archives/554039>. [In Thai]
- Office of the National Education Council (ONEC). (2020). *The National Education Plan B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Prikwarn Graphic Co., Ltd. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council (NESDC). (2022). *Poverty and Inequality Report 2021*. Retrieved December 11, 2022, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13081&filename=social. [In Thai]
- Opanukrawkul, I. (2021, December 22). *Because of Poverty Studying Discontinuity of Thai: School Attending Further Study Rate Survey.* Retrieved November 14, 2022, from <https://workpointtoday.com/educational-inequality-2/>. [In Thai]
- Pangthai, P., & Phosing, P. (2019). Policy on the prevention and correction of rural poverty. *ASIA Journal*, 6(12), 41-64. [In Thai]
- Pharcharuen, W., Uthaphan, P., & Koklang, K. (2021). Educational disparities of Thai citizens studying age with the online learning situation in the viral age Covid-19. *Panya Panithan Journal*, 6(1), 1-14. [In Thai]
- Phucharoen, P. (2021). Important of education is essential to our country. *Mahachulagajarsara Journal*, 12(1), 25-33. [In Thai]
- PPTV Online. (2022, August 24). *More Scandal Reveal! "One Female Pol.Cpl." Bought B.A. Degree.* Retrieved November 17, 2022, from <https://www.pptvhd36.com/news/>. [In Thai]
- Rittiruum, C. (2019). Analyze the social inequality in education of marginalized citizens. *School of Administrative Studies Academic Journal*, 2(4), 49-60. [In Thai]
- Royal Thai Government. (2022). *Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation-Council of University President of Thailand-hand in EEF. to Link all State Run University and Private University Nationwide to look After the 20,000 Poverty and Serious Poverty Students.* Retrieved November 15, 2022, from <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/60072>. [In Thai]
- Sangmahamad, R. (2017). Disparities in education: social quality in Thai's views. *Political Science and Public Administration Journal (PSPAJ)*, 8(1), 33-66.
- Sinlarat, P. (2017). *The Necessity to Resolve Thai Education* (5th ed.). Bangkok: Education College Dhurakijbundit. [In Thai]
- Sophonchayapiwat, P., & Thitapunyo, P. M. (2019). Solving the problems of capitalism with the principles of meritorious action and Kam Phokhi. *Humanities & Social Sciences*, 36(2), 193-218. [In Thai]
- Somumcharn, M. (2020). A Study of problems and guidelines for solving problems of dropout students in Buengkan Technical College. *Rajapark Journal*, 14(34), 101-110. [In Thai]
- Suwannat, P. (2020, March 12). *The Misunderstanding, University Degree Couldn't Bring the Rich and Wealthy? The Millionaire Worldwide Survey Find that 84 % of them Graduated from University.* Retrieved November 15, 2022, from <https://brandinside.asia/billionaires-around-the-world-education-statistic/>. [In Thai]
- Tanachotipon, P., & Narot, P. (2021). Causes of dropout of junior high school students under Khon Kaen Secondary Education Service Area Office 25. *Journal of Modern Learning Development*, 6(3), 58-68. [In Thai]

- Tengkuan, W., & Suthasinobon, K. (2021). A critical lens on Thailand Education: The Road to Succeed. *Sikkha Journal of Education*, 8(2), 1-13. [In Thai]
- Thai PBS. (2020). *2020 Change Thailand*. Retrieved October 18, 2022, from file:///C:/Users/HP/Downloads/92484008-1.pdf. [In Thai]
- _____. (2022, August 30). *When "Education" Becomes the Tools to widen the Education Opportunity Gap: Analyze the Factor why Thailand Education is Sluggish*. Retrieved October 18, 2022, from <https://theactive.net/data/learning-inequality-factors/>. [In Thai]
- Thairath Online. (2021, June 12). *The Unequal Thai Education: Promote Good Academic Result Students without Emphasizing the Nation Future*. Retrieved October 18, 2022, from <https://www.thairath.co.th/news/local/2113431>. [In Thai]
- The National Economic and Social Development Plan. (2022, November 1). *National Gazette*. (No. 139 258 ง, 1-149). Retrieved from https://www.odd.go.th/App_Storage/navigation/files/23_0.pdf [In Thai]
- The Hub for Scholars. (2023, May 4). *20 The Importance of University Degree Level Study: College or University*. Retrieved October 18, 2022, from <https://worldscholarshub.com/th/importance-of-higher-education/>. [In Thai]
- The Secretariat of the House of Representatives. (2020). *Statement of Policy: Prayut Chan-o-cha (2)*. [Online]. Retrieved January 9, 2023, from https://library2.parliament.go.th/giventake/content_sp/sp62.pdf. [In Thai]
- Thongpan, S. (2022). Driving local administrative organizations to be mechanisms to reduce inequality in education. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 20(1), 141-167. [In Thai]
- Tho-un, W., & Potiwan, P. (2020). The reproduction process of political inequality and Thai Democratic Regime. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 39(4), 94-107. [In Thai]
- Trithaiteera, S., et al. (2021). *Young Story "The Lesson for Non Formal Education Students"*. Ubon Ratchathani: We Can Service Express Limited Partnership. [in Thai]
- United Nations Thailand. (2023, March 1). *The Sustainable Development Goals in Thailand*. Retrieved October 18, 2022, from <https://thailand.un.org/th/sdgs/4>. [In Thai]